

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра інформаційної, бібліотечної та архівної справи

БІБЛІОТЕЧНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ

**Програма та навчально-методичні матеріали з курсу
для студентів спеціальності
029 “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”**

Харків- 2018

УДК 025.34(072)

ББК 78.37

Б59

Друкується за рішенням ради факультету соціальних комунікацій
(протокол № 4 від “20” листопада 2017 р.)

Рекомендовано кафедрою інформаційної, бібліотечної та архівної
справи
(протокол №6 від “2” листопада 2017 р.)

Рецензенти:

Подошовка Н.В., зав. відділом систематизації, предметизації
документів та організації систематичних каталогів ХДНБ
ім. В. Короленка

Укладач:

Сєдих В.В., канд. пед. наук, доцент

Б59 **Бібліотечні інформаційно-пошукові системи:** прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу спец. 029 “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” / Харк. держ. акад. культури; уклад. В.В. Сєдих.— Харків: ХДАК, 2018.— 59 с.

Навчальний курс “Бібліотечні інформаційно-пошукові системи” є базовим для підготовки бакалаврів зі спеціальності “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”. Зміст курсу розкриває весь комплекс історичних, теоретико-методичних, технологічних, організаційних та управлінських аспектів функціонування документного фонду як базової складової бібліотеки.

Для студентів, викладачів, слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 025.34(072)

ББК 78.37

@Харківська державна академія культури, 2018

@Сєдих В.В., 2018

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “БІБЛІОТЕЧНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ”

Опис навчальної дисципліни

Предмет: Організація, методика, теорія та історія бібліотечних ІПС

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5	Галузь знань: Культура	Нормативна	
	Спеціальність (професійне спрямування): 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		3-й	-й
		Лекції	
		26 год.	12 год.
		Семінарські	
		16 год.	6 год.
		Практичні	
		26 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		82 год.	124 год.
		Вид контролю:	
		Іспит, курсова робота – 3 семестр	
Тижневих годин – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 68/82

для заочної форми навчання – 26/124

Мета та завдання навчальної дисципліни

“Бібліотечні ПС” - одна із фундаментальних навчальних дисциплін, яка забезпечує підготовку фахівців вищої кваліфікації зі спеціальності “Бібліотечні інформаційно-пошукові системи”. Це узагальнююча науково-прикладна дисципліна про сутність, організацію, ведення бібліотечних ПС, про пошук документів в них.

Значення навчального курсу визначається тим місцем, що посідають бібліотечні ПС у діяльності бібліотек. Так, без них виконання будь-яких бібліотечних функцій є неможливим.

Мета навчальної дисципліни - надати студентам теоретичні знання про сутність, еволюцію бібліотечних ПС, насамперед бібліотечних каталогів, бібліотечних картотек, баз даних тощо; сформувати практичні уміння і навички їхньої організації, ведення, тактики та стратегії бібліографічного пошуку документів в них.

Завдання навчальної дисципліни

◆ розкриття об’єкту, предмету, структури, міждисциплінарних зв’язків бібліотечних ПС як навчальної дисципліни;

◆ висвітлити походження, розвиток різних видів бібліотечних ПС незалежно від їхньої форми, теорії бібліотечної каталогізації;

◆ надати знання про сутність, функції, вимоги до організації окремих бібліотечних ПС, про основні етапи їх формування, особливості ведення та пошуку бібліографічних записів;

◆ ознайомити студентів із системними утвореннями названих ПС (ДБА, системою каталогів і картотек), їхніми функціями, вимогами до організації, загальними та специфічними системними властивостями, структурою, місцем кожного елемента в системі;

◆ засвоїти методiku організації роботи з використання бібліотечних ПС незалежно від їх форми;

◆ сформувати уміння і навички створення, ведення, використання традиційних бібліотечних ІПС, пошуку документів у них.

Вимоги до знань та навичок

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

◆ об'єкт, предмет, структуру бібліотечних ІПС як навчальної дисципліни;

◆ сутність, значення, види бібліотечних ІПС;

◆ гіпотези виникнення, етапи розвитку різних видів, форм бібліотечних ІПС, їхній сучасний стан та тенденції оптимізації;

◆ теорію, історію бібліотечної каталогізації;

◆ методика організації ведення алфавітних (абеткових), систематичних, предметних, зведених каталогів, пошуку документів у кожному з них;

◆ принцип дії електронного каталогу, методика введення бібліографічних записів та пошуку документів у ньому;

◆ сутність ДБА як систему, його функції та структуру, склад, залежність від типу, виду бібліотеки;

◆ сутність системи каталогів і картотек, її функції, структуру, склад, її залежність від типу, виду бібліотеки;

◆ методика організації використання бібліотечних каталогів;

◆ нормативно-правову базу бібліотечної каталогізації.

вміти:

◆ самостійно з масиву бібліографічних записів створити різні види бібліотечних ІПС (каталоги, картотеки), належним чином їх оформити;

◆ використовувати для їх створення, нормативну документацію, робочі картотеки, класифікаційні таблиці тощо;

◆ самостійно вести пошук бібліографічних записів в електронному каталозі, бібліографічній БД, у віртуальному ДБА;

♦ організувати систему заходів з навчання читачів роботі з системою каталогів і картотек, ДБА взагалі;

♦ створити бібліотечні посібники з навчання читачів роботі із каталогами, з інформації про них (пам'ятки, планшети і т.п.), в т.ч. алгоритм пошуку в системі каталогів бібліотеки.

Мати навички:

- ♦ бібліотечного почерку;
- ♦ складання бібліографічного запису у формі каталожної стандартної картки;
- ♦ оформлення розділових карток для каталогів і картотек;
- ♦ організації, ведення, редагування традиційних бібліотечних ІПС;
- ♦ організації індивідуальних, масових заходів з використання бібліотечних каталогів.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі іспиту. Передбачені рубіжні етапи контролю у формі заліку, усного опитування, перевірки конспектів, виконання завдань самостійної роботи студенті, тестування.

Тематичний план курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем	л/б	пр.	с.р.		л.	сем.	л/б	пр.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Бібліотечні ІПС: сутність, види, організація												
Тема 1. Бібліотечні ІПС: сутність, функції, види	12	2	2			8	14	2	2			10
Тема 2. Види та форма бібліотечних каталогів	12	2	2			8						
Тема 3. Алфавітний	20	2			6	12						

каталог: сутність та організація												
Тема 4. Систематичний каталог: сутність та організація	20	2			6	12						
Тема 5. Предметний каталог: сутність та організація	20	2			6	12						
Тема 6. Зведені каталоги бібліотек: сутність, організація, розвиток	12	2	2			8	2		2			
Разом	96	12	6		18	60	16	2				10
Розділ 2. Довідково-бібліографічний апарат												
Тема 7. ДБА бібліотеки як система: склад та структура	4	2	2									13
Тема 8. Система каталогів та картотек бібліотеки	12	2	4			6						13
Тема 9. Організація та використання каталогів	6	2			4							14
Разом	22	6	6		4	6						40
Розділ 3. Конверсія бібліотечних ІПС												
Тема 10. Еволюція форм бібліотечних каталогів	5	1				4						14
Тема 11. Конверсія бібліотечних каталогів: сутність, напрями, розвиток	5	1				4						13
Тема 12. Електронний каталог: сутність, функції та його	8	2	2		4		2		2			13

особливості												
Разом	18	4	2		4	8	2		2			40
Розділ 4. Бібліотечне каталогознавство												
Тема 13. Бібліотечне каталогознавство	6	2				4	34	6			4	24
Тема 14. Становлення та розвиток бібліотечної каталогізації за кордоном	5	1				4						
Тема 15. Бібліотечна каталогізація в Україні: історія та сучасний стан	3	1	2				12	2				10
Разом	14	4	2			8	46	8			4	34
Всього	150	26	16		26	82	150	12	6		8	124

ЗМІСТ КУРСУ

Предмет, структура та завдання курсу. Місце курсу в професійній підготовці студентів. Зв'язки із книгознавством, документознавством, бібліотекознавчими та бібліографознавчими курсами, інформатикою, іншими дисциплінами. Теоретична та практична спрямованість курсу. Форми навчальної роботи. Інформаційно-бібліографічне забезпечення дисципліни.

РОЗДІЛ 1. БІБЛІОТЕЧНІ ІПС: СУТНІСТЬ, ВИДИ, ОРГАНІЗАЦІЯ

Тема 1. Бібліотечні ІПС: сутність, функції, види

Поняття про інформаційно-пошукові системи (ІПС), їхнє призначення, види. Склад елементів ІПС: інформаційно-пошукова мова; інформаційно-пошуковий масив; технічні засобами реалізації та пошуку (ручний та автоматизований

пошук); споживачі інформації та персонал, що забезпечує роботу ІПС. класифікація ІПС за різними ознаками.

Поняття про бібліотечні ІПС як традиційні документні пошукові системи. Їхня первинність щодо нетрадиційних, взаємозв'язки і взаємовпливи між ними. Функції бібліотечних ІПС, їхня сумісність з будь-якими ІПС. Види бібліотечних ІПС. Особливості складових елементів цих ІПС (інформаційно-пошукової мови, масиву бібліографічних записів тощо). Бібліотечні каталоги і бібліографічні посібники, в т.ч. картотеки: загальне і специфічне. Їхнє місце в системі каталогів і картотек. ДБА бібліотеки в цілому. Значення у виконанні функцій бібліотеки.

Семінарське заняття: Бібліотечні ІПС: поняття, значення і класифікація – 2 год.

Самостійна робота: Понятійний апарат документних ІПС – 8 год.

Тема 2. Види та форма бібліотечних каталогів

Причини різноманітності традиційних бібліотечних каталогів. Залежність структури, пошукового масиву каталогів від інформаційних потреб і запитів читачів, абонентів, складу й змісту фонду, ДБА бібліотеки. Класифікація каталогів за різними ознаками: за способом групування, бібліографічних записів (ІІМ), видами документів, охопленням бібліотечних фондів, призначенням. Каталоги, що побудовані за формальними ознаками (алфавітний, нумераційний тощо). Реальні каталоги (систематичний, предметний, регіональний). Бібліографічні каталоги. Взаємодія бібліотечних каталогів. Загальне поняття про систему каталогів.

Класифікація каталогів за формою носія інформації (матеріальна конструкція). Чинники можливої рухливості форми бібліотечних каталогів: рівень технічного прогресу, залежність від форми первинних документів, економічної ситуації в країні, матеріальної бази книгозбірні, спроможності вже застарілої

форми каталогів. Позитивні властивості та недоліки кожної з них (карткові, у вигляді книги, на мікроносіях, електронної). Сучасні тенденції їхнього розвитку. Період “мирного співіснування” різних форм каталогів. Електронні каталоги, їхнє поширення в Україні. Імідж-каталоги. Місце в автоматизованій бібліотеці.

Типологія бібліотечних каталогів.

Функції бібліотечних каталогів (фондовідображаюча, інформаційно-пошукова, пізнавальна). Залежність успішності функцій від вимог до організації, ведення каталогів. Співвідношення вимог і принципів організації. Реалізація вимог науковості, доступності, повноти, багатоаспектності, оперативності, точності, економічності у бібліотечних каталогах.

Семінарське заняття: Класифікація бібліотечних каталогів – 2 год.

Самостійна робота: Каталоги міських бібліотек різного типу – 8 год.

Тема 3. Алфавітний (абетковий) каталог. Сутність та організація

Алфавітний каталог, поняття, його інформаційно-пошукова мова, принципи побудови. Функції каталогу, загально-бібліотечні та спеціальні. Вимоги до його організації (науковість, доступність, точність і повнота тощо). Статус алфавітного каталогу (місце) в системі каталогів і картотек бібліотеки. Використання в бібліотечно-інформаційній діяльності, його універсальність, беззаперечна перевага над іншими каталогами. Види алфавітних каталогів у залежності від тих чи інших ознак (вид документів, що відбиваються, охоплення бібліотечного фонду, призначення і т.п.). Імідж-каталоги.

Організація алфавітного каталогу по етапах: розстановка бібліотечних записів (основні положення і правила); заголовок

як елементоутворююча ознака; формування авторських комплексів індивідуального й колективного авторів, сутність цього комплексу як підсистеми каталогу, його внутрішня структура та елементи, взаємозв'язки, введення додаткових записів, посилавальних та довідкових карток; відображення документів різними мовами, особливості організації, українсько-російських алфавітних каталогів, його зовнішнє та внутрішнє оформлення, функції, роздільники, їхнє призначення, види, оформлення; документаційне забезпечення. Ведення та редагування каталогу.

Місце алфавітного каталогу в поточному та ретроспективному бібліографічному пошуку.

Практичні заняття:

1. Додаткові записи і допоміжні картки в алфавітному каталозі – 2 год.

2. Організація алфавітного каталогу – 4 год.

Самостійна робота:

1. Формування інформаційно-пошукового масиву АК – 6 год.

2. Пошук документів в алфавітному каталозі універсальних наукових бібліотек – 6 год.

Тема 4. Систематичний каталог: сутність та організація

Поняття про систематичний каталог, його функції, вимоги до організації та використання. Галузеві комплекси, як підсистеми каталогу, їхній зміст і зв'язки. Статус (функції) каталогу в системі каталогів і картотек бібліотеки. Види систематичних каталогів у залежності від тих чи інших ознак (вид документів, що в них відбиваються, ступінь охоплення бібліотечного фонду, призначення тощо). Використання в бібліотечно-інформаційній діяльності.

Організація систематичного каталогу, сутність, етапи. Формування ділень у відповідності з пошуковим образом документа (ПОД) – класифікаційними індексами основних та

додаткових записів (карток). Робочі таблиці бібліотечно-бібліографічної класифікації як інформаційно-пошукова мова каталогу, їхні особливості. Способи розстановки бібліографічних записів всередині галузевих ділень (алфавітний та зворотно-хронологічний), переваги та недоліки. Відображення в галузевих діленнях різних видів документів, різними мовами. Зовнішнє та внутрішнє оформлення, їхня сутність. Особливості внутрішнього оформлення. Функції, форма, види, оформлення роздільників. Ведення та редагування систематичного каталогу.

Про необхідність створення допоміжного апарату до каталогу. Алфавітно-предметний покажчик (АПП) до нього. Його сутність, функції, організація по етапах, особливості оформлення карток. Види предметних рубрик. Довідкові картки. Оформлення АПП.

Бібліографічний пошук документів у систематичному каталозі: поточний, ретроспективний; шляхи пошуку: формальний та логічний.

Практичне заняття: Оформлення систематичного каталогу та АПП до нього — 6 год.

Самостійна робота:

1. Організація систематичного каталогу – 8 год.

2. Пошук документів в СК універсальних наукових бібліотек – 4 год.

Тема 5. Предметний каталог: сутність та організація

Поняття про предметний каталог, його функції, їхня обмеженість у порівнянні із основними каталогами. Місце в системі каталогів. Використання в бібліотеці. Види предметного каталогу (ПК). Відображення в ньому бібліотечного фонду.

Організація ПК. Відбір документів до нього. Завчасне складання списку предметних рубрик (ПР) як структури майбутнього ПК. Методика його організації. Комплекси ПР як підсистеми ПК, їхні види, взаємозв'язки.

Предметна рубрика як елемент системи “ПК”. Роль довідково-посилального апарату між ними. Формування ділень ПК. Групування бібліографічних записів у відповідності із пошуковим образом документа. Способи розстановки записів у предметних діленнях. Внутрішнє та зовнішнє оформлення, його функції. Форми та види роздільників, їх функції. Довідково-допоміжний апарат до ПК.

Практичне заняття: Організація предметного каталогу – 6 год.

Самостійна робота: Складання списку предметних рубрик та оформлення каталогу – 12 год.

Тема 6. Зведені каталоги бібліотек: сутність, організація, розвиток

Поняття про зведені каталоги (ЗВК). Причини їх виникнення. Їхнє місце у координації та кооперуванні різних напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності, у створенні розподіленого фонду, спільного інформаційного простору держави, світу. Функції ЗВК, особливості їх змісту.

Класифікація ЗВК за різними ознаками. Корпоративні каталоги. Характеристика основних видів ЗВК. Значення їх як системної організації.

Традиційна та автоматизована технологія організації ЗВК. Відбір бібліотек-учасниць, головної бібліотеки-організатора ЗВК. Підготовка документації, відбір документів, основні методи збирання матеріалу, використання комп’ютерних технологій, визначення його змісту, структури тощо.

Сучасні проблеми та перспективи формування системи ЗВК. ЗВК за кордоном і в Україні. Корпоративні каталоги, перспективи їх розвитку в Україні.

Семінарське заняття: Система зведених каталогів: сутність, структура, організація, перспективи – 2 год.

Самостійна робота: Зведені і корпоративні каталоги наукових бібліотек — 8 год.

РОЗДІЛ 2. ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АПАРАТ

Тема 7. Довідково-бібліографічний апарат (ДБА) : склад та структура

Поняття про ДБА. Спільні та відмінні риси ДБА і ДПА (довідково-пошукового апарату). ДБА бібліотеки як основа реалізації її функцій, в т.ч. бібліографічної діяльності. Віртуальний ДБА: визначення, сутність, взаємодії із традиційним. Загальні вимоги до ДБА. ДБА як ІПС. Склад ДБА. Основні підсистеми: система каталогів і картотек і довідково-бібліографічний фонд (ДБФ). Їхні функції (бібліографічна і фактографічна) та взаємозв'язки. Особливе значення, місце системи каталогів і картотек. Залежність складу та масштабів ДБА від типу бібліотеки, особливостей регіону, галузі, підприємства, контингенту споживачів інформації. Єдність принципів і методичних рішень у формуванні і веденні всіх підсистем, компонентів ДБА. Документально-методичне забезпечення його організації.

Особливості ДБА у бібліотеках різних типів, органах НТІ: універсальних наукових, спеціальних, публічних, для дітей, ЦБС тощо. Вплив функцій бібліотек різних типів на склад і обсяг, зміст системи каталогів і картотек, ДБФ. ДБА як бібліографічна й фактографічна база даних, перспективи й реальність впровадження у бібліотеках, інших документальних структурах.

Семінарське заняття: Організація ДБА бібліотеки - 2год.

Тема 8. Система каталогів і картотек (СКіК) бібліотеки

Поняття про СКіК бібліотеки. Значення СКіК у роботі бібліотеки. СКіК як системне утворення. Причини її виникнення. Пріоритет вітчизняної бібліотекознавчої школи у постановці проблеми СКіК та її реалізації в роботу бібліотек. Внесок В.Г. Анастасевича, Є.І. Шамуріна, В.Кльонова, Е.Р. Сукиасяна, Д.А. Кумок та інших.

Функції СКіК, вимоги до її організації. Загальносистемні та специфічні властивості СКіК. Сутність цілісності, відкритості, імовірності, динамізму-розвитку, універсальності, кумулятивності, оперативності та ін. Їхній взаємозв'язок. Поняття про склад СКіК, її залежність від типу, виду бібліотеки, внутрішньо-бібліотечних та зовнішніх факторів. Склад СКіК універсальних наукових, в т.ч. обласних бібліотек, спеціальних, публічних, для дітей, ЦБС. Основні та факультативні каталоги, картотеки як елементи цілісної системи.

Взаємозв'язки у СКіК, їхні функції і значення. Класифікація зв'язків (службові, читацькі). Їхній вплив на зміст та структуру каталогів і картотек. Ілюстрації конкретних зв'язків між каталогами, каталогами і картотеками тощо.

Стратегія та тактика пошуку документів у СКіК. Перспективи розвитку СКіК як бази даних.

Семінарське заняття: Система каталогів і картотек бібліотеки: теоретичні аспекти організації та функціонування — 4 год.

Самостійна робота: Ознайомлення із системою каталогів УНБ України – 6 год.

Тема 9. Організація та використання каталогів

Організація використання БК, як технологічний цикл. Необхідність забезпечення «зворотного зв'язку» між читачами та БК. Читачі (споживачі) про БК. Читацькі вимоги до них. Відображення читацьких пропозицій, вимог у відповідній документації. Розміщення БК. Система інформації про БК, їх реклама (схема розташування БК, алгоритми пошуку ...), популяризація (пам'ятки, покажчики БК тощо). Форми навчання роботи з БК (бібліотечно-бібліографічні уроки, лекції, відображення в курсі «Введення в спеціальність» тощо), консультативна служба у БК.

Категорії «якість» та «ефективність», їх взаємовплив. Показники якості та функціональної ефективності БК. Їх види, оцінка різних параметрів каталогу. Управління якістю БК на державному рівні.

Практичне заняття: Навчальні форми роботи з бібліотечними каталогами – 4 год.

РОЗДІЛ 3. КОНВЕРСІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ІПС

Тема 10. Еволюція форм бібліотечних каталогів

Поняття “форма бібліотечних каталогів” та “еволюція форм каталогів”. Різноманітні соціальні чинники, від яких залежить зміна форм каталогів. Динаміка каталогових форм у процесі розвитку бібліотеки. Залежність форми від виконання функцій бібліотечного каталогу. Панівні форми каталогів на зламі ХХ і ХХІ століть. Визначення вимог щодо ідеальної форми каталога. Порівняльний аналіз “предметних” форм із сіткою вимог. Електронний каталог як найперспективніша форма.

Самостійна робота: Розвиток форм бібліотечних каталогів – 4 год.

Тема 11. Конверсія бібліотечних каталогів

Поняття “конверсія”, його сутність, значення. Співвідношення понять “еволюція форм каталогів” та “конверсія каталогів”. Об’єкт конверсії – картковий каталог. Основні напрями конверсії. Конверсія карткового каталогу у машинопрочитувальний (електронний). Причини, наслідки. Аспекти конверсії: організаційний, нормативний, лінгвістичний, програмний, матеріально-технічний, економічний. Зміст кожного із них, завдання, які вони вирішують. Співвідношення понять «конверсія» та “трансформація бібліотечних каталогів”.

Самостійна робота: Конверсія бібліотечних каталогів: сутність, напрями, розвиток. – 4 год.

Тема 12. Електронний каталог: сутність, функції та його особливості

Поняття “електронний каталог (ЕК). Його синонімічний ряд, в тому числі за кордоном. Місце ЕК в АІБС. Функції та вимоги, що ставляться до ЕК. ЕК як ІПС, його компонентний склад. Функціональні блоки. Розвиток ЕК. ЕК третього покоління.

Введення бібліографічних записів до ЕК. Комунікативний формат, його особливості. Пошук записів документів в ЕК. Автоматизовані робочі місця: каталогізатори, користувача. Їхні можливості.

Позитивні властивості ЕК. ЕК та перспективи бібліотечної каталогізації. OCLC, інші корпоративні каталоги. ЕК в бібліотеках України, центри корпоративної каталогізації.

Практичне заняття: Ознайомлення з ЕК бібліотек м. Харкова – 4 год.

РОЗДІЛ 4. БІБЛІОТЕЧНЕ КАТАЛОГОЗНАВСТВО

Тема 13. Бібліотечне каталогознавство

Бібліотечне каталогознавство як складова бібліотекознавства. Об’єкт каталогізації та її предмет (теорія, історія та формування бібліотечних каталогів). Становлення каталогознавства як науково-прикладної дисципліни. Праці Г. Ноде, І. Хоттінгера, Ч. Кеттера, В. І. Собольщикова. Внесок харківської бібліотечної школи у розвиток каталогознавчої думки. Зв’язки бібліотечного каталогознавства з іншими науками та науковими дисциплінами (філософія, історія, теорія систем, суміжні дисципліни документно-комунікативного циклу). Диференціація каталогознавства за об’єктами вивчення (систематична, предметна, алфавітна і т.п.). Статус бібліотечного каталогознавства.

Стан терміносистеми. Відображення понять у каталогізації у відповідних стандартах, словниках, довідниках.

Головні проблеми бібліотечного каталогознавства. Майбутнє бібліотечних каталогів. Становлення і розвиток теорії окремих каталогів та їх системи. Перехід від дослідної основи, шляху випробувань та помилок до наукової. Закономірності функціонування бібліотечних каталогів. Категорії «випадковість», «імовірність», «необхідність» в каталогізації.

Самостійна робота:

1. Бібліотечні каталоги: історико-теоретичний аспект – 2 год.

2. Виявлення основних термінів з бібліотечного каталогознавства в профільних ДСТУ і в довідкових виданнях – 2 год.

Тема 14. Становлення та розвиток бібліотечної каталогізації за кордоном

Гіпотези щодо виникнення та первинність реальних каталогів, умови появи алфавітних.

Бібліотечні каталоги у Давньому та Античному світі (Шумери, Асирія, Єгипет, Давні Греції та Рим).

Бібліотечні каталоги у Давньому та Античному світі. Гіпотези про виникнення та первинність реальних каталогів у бібліотеках, умови появи алфавітних.

Бібліотечна каталогізація за кордоном до ХУІІ ст. Вплив епохи Відродження на бібліотечну справу, в т.ч. на каталогізацію. Розвиток систематичних каталогів, становлення предметних та алфавітних. Визначення обов'язкових каталогів в бібліотеках. Внесок у становлення каталогізації Г. Ноде, Ф. Трефлера, Д. Дьорі, Г. Хоттінгера, Е. Моунсела.

Бібліотечна каталогізація у ХУІІІ–ХІХ ст. Подальший процес вдосконалення бібліотечних каталогів. Німеччина, Франція, Англія як визнані центри каталогізації у Західній Європі. Розвиток систематичної та алфавітної каталогізації; перші загальнонаціональні інструкції. Становлення предметної каталогізації в останній чверті ХІХ ст. Форма бібліотечних

каталогів. Зведені каталоги бібліотек як форма бібліотечно-бібліографічного співробітництва. Видатні каталогознавці (І. Франке, М. Шреттінгер, А. Паніцці, Ч. Кеттер, М. Д'юї та ін.).

Тенденції розвитку бібліотечних каталогів у ХХ ст. Алфавітна каталогізація, шляхи уніфікації відображення творів індивідуального та колективного авторів, відомчих видань в алфавітних каталогах.

Розвиток систематичної каталогізації. Шляхи подолання застарілості структури систематичних каталогів. Погляди М. Д'юї, П. Отле та Г. Блісса, Ч. Кеттера щодо названої проблеми. Дослідження функцій систематичного каталога в працях Ш. Ранганатана, Д. Шири, М. Ігена, Р. Свенка тощо.

Предметні каталоги в країнах Західної Європи, США. Європейські та американські центри з предметної каталогізації. Вивчення функцій предметних каталогів; сфера їх поширення.

Формування системи зведених каталогів у країнах Західної Європи та США. Зведений каталог американських бібліотек.

Конверсія форм бібліотечних каталогів, її причини. Основні форми каталогів до останньої чверті ХХ ст. Становлення та розвиток централізованої каталогізації в США та Західної Європи.

Специфічні умови інформаційного простору в останній чверті ХХ ст. Вичерпність резервів самовдосконалення традиційних каталогів. Нове призначення бібліотечних каталогів – доступ до віддалених документних фондів. Електронні каталоги бібліотек як перспективна форма і структура ПС. Електронні каталоги та АБІС; електронні каталоги та цифрові бібліотеки. ЕК третього покоління.

Самостійна робота: Каталогізація за кордоном в ХІХ – ХХ ст. – 4 год.

Тема 15. Бібліотечна каталогізація в Україні: історія та сучасний стан

«Білі плями» історії бібліотечної справи в Україні. Можливості існування бібліотечних каталогів в бібліотеках Київської Русі. Стан бібліотечної каталогізації в епоху Козачини. Бібліотечні каталоги та їх стан в бібліотеках різних типів і видів. Каталоги бібліотек навчальних закладів України, православних церковних братств.

Розвиток бібліотечного каталогознавства у XIX ст. Роль бібліотечних центрів у розвитку каталогізації (Імператорська бібліотека в С.-Петербурзі, бібліотека Московського університету тощо). Бібліотечні каталоги наукових та спеціальних бібліотек. Розвиток теорії та практики каталогізації в бібліотеках університетів України. Каталоги в публічних бібліотеках. Форма бібліотечних каталогів. Відомі вчені про значення каталогів, їх місце в роботі бібліотеки (В. Соболюшков, В. Анастасевич, П. Ярковський, В. Стасов та ін.). Передумови зародження системи каталогів.

Бібліотечні каталоги в XX ст. Значення I Всеросійського бібліотечного з'їзду 1911 р. у розбудові бібліотечних каталогів. Внесок харківських делегатів щодо визначення функцій бібліотечних каталогів у роботі будь-яких бібліотек.

Стан бібліотечних каталогів на початку становлення Радянської влади. Розвиток предметних каталогів у бібліотеках різних типів. Харківська і київська школи каталогізації. Перспективи розвитку бібліотечних каталогів у світлі Всесоюзної наради з питань бібліотекознавства та бібліографії (1936 р.). Негативні соціальні впливи на каталогізацію. Стан бібліотечних каталогів у повоєнні роки. Сучасний стан каталогів України у бібліотеках різних типів.

Історіографічний огляд теоретичних робіт з бібліотечних каталогів. Внесок В. І Соболюшкова, І. А. Крилова, А. Паніци, Ч. Кеттера в теорію каталогізації. Розвиток вчення про бібліотечні каталоги в працях бібліотекознавців на початку XX

ст. Внесок українських бібліотекознавців в теорію та практику організації бібліотечних каталогів (Л. Б. Хавкіна, Д. Баліка, Б. Борович, М. Годкевич, Ю. Меженко та ін.). Проблеми бібліотечного каталогознавства в працях С. І. Шамуріна, О. В. Кльонова, Г. Г. Фірсова, З. Н. Амбарцумяна, Г. І. Чижкової, Е. Р. Сукіасяна та ін. Науково-дослідницькі праці з каталогізації в Україні.

Семінарське заняття: Бібліотечна каталогізація в Україні в XIX–XX ст. – 2 год.

II МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Бібліотечні ІПС: сутність, функції, види

Семінарське заняття: Бібліотечні ІПС: поняття, значення і класифікація – 2 год.

Мета: засвоїти постулат, що без бібліотечних ІПС (БІПС) у всіх видах, різновидах виконання функцій бібліотеки неможливе зрозуміти спорідненість всіх документних ІПС, в т.ч. традиційних й нетрадиційних, застарілих і сучасних.

Питання:

1. ІПС – сутність, призначення, види.
2. Документні ІПС: поняття, види.
3. Основні компоненти (частини) документних ІПС:
 - а) логіко-семантичний апарат або інформаційно-пошукова мова (ІПМ);
 - б) інформаційно-пошуковий масив;
 - в) технічні засоби реалізації і збереження та пошуку документів;
 - г) споживачі інформації та персонал, який забезпечує роботу ІПС;
4. Бібліотечні ІПС: поняття, значення, основні функції.

5. Класифікація бібліотечних ІПС.

6. Бібліотечні каталоги та бібліографічні картотеки (показчики): спільне і відмінне.

Література: [4, 7, 18, 29, 32, 34, 38].

Самостійна робота: Понятійний апарат документних ІПС – 8 год.

Мета: ознайомитись з основними поняттями, вміти орієнтуватися у фундаментальних професійних термінах.

Завдання:

1. Відібрати навчальну, довідкову, нормативну літературу, де відбиті основні терміни.

2. Зафіксувати визначення наступних понять “документ”, “інформаційно-пошукова система”, “документна ІПС”, “бібліотечна ІПС”, “логіко-семантичний апарат”, “інформаційно-пошукова мова”, “інформаційно-пошуковий масив документів”. “документний пошук”, “пошуковий образ документа (ПОД)”, “бібліографічний запис”, “вторинний документ”, “інформаційний запит”, “база даних”, “споживач інформації”, “інформаційна потреба”, “бібліотечний каталог”, “бібліографічна картотека”, “бібліографічна база даних”, “ручний та автоматизований пошук документів” тощо.

3. Оформити результати самостійної роботи у вигляді термінологічного словника, де кожний запис має містити визначення поняття й посилання на документальне джерело. *Наприклад, пошуковий образ документа – набір пошукових ознак, які характеризують документ і є потрібними для пошуку та ідентифікації документа у відповідності із запитом (Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики. – К., 1998. – С. 28).*

Література: [4, 26, 29, 31, 38, 49].

Тема 2. Види та форма бібліотечних каталогів
Семінарське заняття: Класифікація бібліотечних каталогів – 2 год.

Мета: особливості знання про сутність бібліотечних каталогів, значення їхньої класифікації співіснування у просторі і часі різних каталогових форм.

Питання:

1. Бібліотечні каталоги: поняття, функції та вимоги щодо їх організації.
2. Причини різноманітності бібліотечних каталогів.
3. Класифікація каталогів за основними ознаками (особливістю ІІМ, видом документів, охопленням фонду, призначенням).
4. Форма бібліотечних каталогів та чинники, які її визначають.
5. Сучасні форми бібліотечних каталогів, перспективи кожної із них.

Література: [4,7,11,18,25,27,29,31,34,38].

Самостійна робота: Бібліотечні каталоги міських бібліотек різного типу – 8 год.

Мета: закріпити знання про каталоги, здобуті на лекції та семінарському занятті.

Завдання:

1. За власним вибором визначити бібліотеку та ознайомитись з її каталогами за такими ознаками:
 - а) спосіб групування бібліографічних записів (ІІМ каталогу);
 - б) охоплення (відображення) фонду (інформаційно-пошуковий масив);
 - в) вид документів, який (які) в них відбиваються (інформаційно-пошуковий масив);
 - г) форма носія інформації (технічні засоби зберігання та пошуку документів);

д) призначення (службовий, читацький, читацько-службовий);

2. Ознайомитись з документацією на бібліотечні каталоги (положення, інструкції тощо).

3. Заповнити наступну таблицю:

Найменування каталога	Спосіб групування БЗ (ІПМ)	Охоплення бф (масив)	Вид документи (масив)	Призначення	Форма (техніка)
1	2	3	4	5	6

4. Узагальнити здобуту інформацію у вигляді аналітичної довідки.

Література: [26,31, 38,48].

Тема 3. Алфавітний каталог (АК): сутність та організація

Практична робота: Формування інформаційно-пошукового масиву алфавітного каталогу 4 год.

Мета: навчити студентів методиці організації каталогу у вигляді макету (моделі).

Завдання:

1. На основі бібліографічних записів, складених самостійно, сформувати алфавітний ряд каталогу, включивши до нього комплекси індивідуального і колективного авторів. В комплексах індивідуального автора мають бути представлені різні видання, від повного зібрання творів до окремих творів українською і російською мовами. Серед комплексів колективного автора мають бути комплекси політичних партій (громадських рухів), наукових, навчальних закладів, органів державної і місцевої влади, особливо ретельно потрібно розробити комплекс “Україна”.

2. Для оформлення АК підготувати розділові картки різної форми: центральні, лівобічні, правобічні з відповідним роз'яснювальним текстом.

3. Макет передати викладачу.

Література: [4,5,25,31,38,41,45,53].

Практичне заняття: Додаткові записи та допоміжні картки в алфавітному каталозі – 6 год.

Мета: засвоїти сутність цих записів та карток, їхнє функціонування призначення та місце в авторських комплексах каталогу.

Зміст та послідовність виконання:

1. Визначити коло документів, які потребують додаткових бібліографічних записів.

2. З'ясувати причини їх необхідності.

3. Вивчити відповідні схеми додаткових записів (на співавторів, основну назву, редакторів тощо).

4. Ознайомитись з функціями допоміжних карток, їхніми видами, конкретним змістом.

5. За завданням викладача створити певну кількість основних, додаткових записів, допоміжних карток (довідкових, посилальних).

Література: [26,38,45,48,53].

Самостійна робота: Пошук документів в алфавітному каталозі універсальних наукових бібліотек

Мета: набути умінь і навичок у процесі пошуку документів у зазначеному каталозі.

Зміст та послідовність виконання (завдання):

1. Одержати від викладача пошукове завдання.

2. Визначити разом із ним конкретну бібліотеку. Уточнити вимоги і параметри щодо пошуку документів.

3. Здійснити пошук документів за відповідними авторськими комплексами.

4. Відібрати релевантні запиту документи й оформити результат їх пошуку у вигляді списку літератури.

5. Бібліографічний список передати викладачу.

Література: [26,38,45,48,53].

Тема 4. Систематичний каталог (СК): сутність та організація

Практичне заняття: Оформлення систематичного каталогу: сутність і значення, спеціальна методика – 6 год.

Мета: засвоїти методику зовнішнього і внутрішнього оформлення СК та усвідомити його зв'язок із функціями цього каталогу.

Зміст та послідовність виконання:

1. Визначити функції оформлення СК.
2. З'ясувати сутність та види оформлення каталогу.
3. Ознайомитись з особливостями внутрішнього оформлення, формами і видами розділових карток.
4. Навчитись оформлювати будь-які роздільники, записувати там основні ділення, посилання, виписуючи їх із таблиць.
5. Уміти самостійно визначити перелік основних ділень як таких, що є діленнями наступного ступеня від індексу, зазначену на ріжку роздільника.
6. Ознайомитись з особливостями оформлення АПП до каталогу.
7. Навчитись оформлювати каталожну картку.

Література: [26,31,38,48].

Самостійна робота: Організація систематичного каталогу – 8 год.

Мета: навчити студентів методиці організації СК у вигляді ідеального макету.

Завдання:

1. Обрати будь-який відділ СК із запропонованих викладачем.
2. За допомогою Таблиць ББК розкрити його структуру, використовуючи розділові картки різної форми. Кількість таких карток залежить від змісту відповідного відділу СК.

3. Роздільники оформлюються за загально прийнятою методикою: 2/3 площі відводиться на перелік основних ділень; 1/3 – на посилання та відсилки. Записи робляться бібліотечним почерком. Можливе використання комп'ютерної техніки.

4. Скласти до 20 бібліографічних записів (карток), які включаються до одного чи двох класифікаційних ділень обраного відділу.

5. Розставити їх там за існуючими правилами (за алфавітом заголовків чи назв або у зворотньо-хронологічній послідовності).

6. Скласти до відділу СК алфавітно-предметний покажчик, який відбиває його зміст. Він складається з каталожних карток, де записуються предметні рубрики та відповідні до них індекси.

7. Знати методику створення АПП до вже готового СК; правила переведення словесного формулювання класифікаційного ділення у предметну рубрику АПП.

8. Розставити картку за абеткою. З'єднати СК та АПП у єдине ціле.

9. Макет передається викладачу.

Література: [26,31,38,48].

Самостійна робота: Пошук документів в систематичному каталозі універсальних наукових бібліотек – 4 год.

Мета: набути умінь і навичок у процесі пошуку документів у зазначеному каталозі.

Зміст та послідовність виконання (завдання):

1. Одержати від викладача пошукове завдання (у вигляді тематичного (галузевого) запиту).

2. Визначити разом із ним конкретну бібліотеку. Уточнити вимоги і параметри щодо пошуку документів.

3. Здійснити прямий пошук документів за відповідними галузевими комплексами або з використанням АПП до каталогу.

4. Відібрати релевантні запиту документи й оформити результат пошуку у вигляді списку літератури.

5. Бібліографічний список передати викладачу.

Література: [26,31,38, 48].

Тема 5. Предметний каталог: сутність та організація

Практичне заняття: Організація предметного каталогу (ПК) – 6 год.

Мета: засвоїти основні етапи організації ПК, навчитись основним прийомам складання списку предметних рубрик як структурної основи каталогу.

Зміст і послідовність виконання:

1. Визначити основні етапи організації, їхню мету.

2. Ознайомитись із сутністю відбору документів до ПК, чинниками, які його визначають.

3. Засвоїти методикку організації комплексів ПР: окреслення тематичних меж комплексу, вибір головної ПР як ядра майбутнього комплексу об'єднання споріднених ПР у відповідності до типової схеми.

4. Вивчити структуру типової схеми предметного комплексу.

5. Ознайомитись з існуючими методичними прийомами встановлення зв'язків із спорідненими ПР: вибір ведучого слова в заголовку рубрики, введення відсилок і взаємних посилань, типізація можливих підзаголовків.

6. За завданням викладача розробити широкий комплекс ПР з певної тематики.

7. Дізнатись про особливості оформлення ПК, форми розділових карток, про інформацію, яку вони містять.

8. Ознайомитись із каталоговим записом для ПК, місцем ПР в ньому, способами їх розстановки всередині предметного ділення.

Література: [26,29,30,31,47].

Самостійна робота: Складання списку предметних рубрик Організація макету предметного каталогу – 12 год.

Мета: навчити студентів методиці організації ПК у вигляді ідеального макету.

Завдання:

1. Розробити список ПР за запропонованою тематикою. Погодити його з викладачем.

2. Відповідно до списку оформити необхідну кількість розділових карток різної форми, відповідно їх оформити.

3. Ввести, попередньо розробивши довідково-посилальний апарат, який з'єднає споріднені рубрики. Для цього потрібно використовувати як роздільники, так і звичайні каталожні картки.

4. Підготувати до двадцяти бібліографічних записів згідно тематики макету ПК. Відповідно їх оформити та розставивши за тими чи іншими роздільниками.

5. Закріпити масив роздільників і каталогових записів у єдине ціле.

Література: [26,31,38,47].

Тема 6. Зведені каталоги бібліотек: сутність, організація, розвиток

Семінарське заняття: Система зведених бібліотечних каталогів: сутність, структура, організація, перспективи – 2 год.

Мета: поглибити знання про сутність зведених каталогів, їхні функції, можливості системної організації, використання сучасних інформаційних технологій для посилення ефективності їхніх функцій.

Питання:

1. Зведені каталоги (ЗВК): поняття, функції, значення.

2. З історії зведених каталогів.

3. Класифікація ЗВК за основними ознаками (територіальною, видовою, мовною, формою тощо).

4. Проблеми та перспективи формування системи ЗВК країни.

5. Питання організації ЗВК.

6. Стан та перспективи зведеної каталогізації в Україні.

Література: [4,6,21,26,29,31,56].

Самостійна робота: Зведені каталоги міських наукових бібліотек – 8 год.

Мета: закріпити знання про ЗВК, здобути на лекції та семінарському занятті, усвідомити їхнє непересічне значення в документно-інформаційному середовищі.

Завдання:

1. За рекомендаціями викладача визначити дві-три бібліотеки та ознайомитись з її зведеними каталогами за наступними ознаками.

а) територіальне охоплення розподіленого бібліотечного фонду;

б) спосіб угруповання бібліографічних записів;

в) вид документів, який там відбивається;

г) мова документів, які там відображені;

д) хронологічний період відбиття документів (періодизація);

е) методи (способи) збирання інформації бібліотеками-учасницями;

ж) форма носія інформації;

з) перелік бібліотек-учасниць, в т.ч. Головна книгозбірня.

2. Ознайомитись з документацією на ЗВК.

3. Узагальнити здобуту інформацію у вигляді аналітичної довідки.

Література: [26,31,38].

Тема 7. ДБА бібліотеки як система: склад та структура
Семінарське заняття: Довідково-бібліографічний
апарат бібліотеки: сутність та структурні особливості – 2
год.

Мета: поглибити знання студентів про склад ДБА, його залежність від типологічних особливостей бібліотеки, специфічних умов функціонування, що впливають на його формування.

Питання:

1. Місце ДБА в роботі бібліотеки: погляд фахівців.
 2. ДБА: поняття, функції, загальні вимоги щодо його організації та ведення.
 3. Особливості ДБА як системи:
 - Склад ДБА, функціональне призначення його підсистем.
 - Їхня залежність від зовнішніх факторів, відкритість ДБА.
 - Внутрішні зв'язки між підсистемами та елементами, які їх складають.
 4. ДБА у бібліотеках різних типів, органах НТІ, інших документно-інформаційних структурах.
 5. Віртуальний ДБА: визначення, сутність, перспективи.
- Література: [4,26,42,44,49,50,51,52].*

Тема 8. Система каталогів та картотек бібліотеки
Семінарське заняття: Система каталогів і картотек
бібліотеки: теоретичні аспекти організації та
функціонування – 2 год.

Мета: усвідомити системні особливості цього об'єкта та їхній вплив на його склад, структуру.

Питання:

1. Система каталогів і картотек (СКіК): сутність, функції, вимоги, місце в роботі бібліотеки.

2. Основні ознаки системності СКіК, причини її виникнення.

3. Сутність загальносистемних властивостей СКіК (цілісність, відкритість тощо).

4. Сутність специфічних властивостей СКіК.

5. Поняття про склад системи, взаємозв'язки між каталогами, картотеками.

6. Особливості СКіК публічних бібліотек та їх об'єднання.

7. Особливості СКіК наукових бібліотек.

8. Розвиток системи СКіК у XXI ст., можливі перспективи.

Література: [14,19,22,26,31,36,57,].

Самостійна робота: Ознайомлення із системою каталогів і картотек УНБ України– 6 год.

Мета: навчити аналізувати реально існуючу систему каталогів і картотек (СКіК), познайомитись із станом функціонування СКіК в окремих бібліотеках, її перспективами.

Завдання:

1. Разом із викладачем студент обирає об'єкт дослідження – одну з бібліотек.

2. Ознайомитись з основними показниками роботи конкретної бібліотеки (призначення, відомча належність, обсяг і зміст фонду, кількість і склад читачів тощо), факторами впливу на СКіК.

3. За допомогою документів (положень, інструкцій, паспортів і т.п.) і безпосередньо ознайомитись із складом, структурою (внутрішніми зв'язками) СКіК. Надати необхідні відомості про кожний каталог, картотеку (призначення, структура, фонд, який там відбивається, мова документів тощо).

4. Зібрані данні оприлюднені у вигляді інформаційно-аналітичної довідки, яка передається викладачеві. У констатуючій частині наводять відомості про реальний стан системи, а у висновках – недоліки та шляхи їх усунення.

Література: [26,31,38,39,41,42,60].

Тема 9. Організація використання бібліотечних каталогів

Практичне заняття: Форми навчання роботі з бібліотечними каталогами – 4 год.

Мета: з'ясувати їх призначення, позитивні якості та недоліки, особливості їх структури, навчитись складати "Пам'ятки про каталоги" з урахуванням контингенту читачів.

Завдання:

1. Дізнатись про особливості кожної із існуючих навчальних форм (усних, письмових, наочних тощо), їх позитивні якості та недоліки.

2. Визначити зміст необхідної інформації для навчальних форм, особливості її представлення в залежності від спрямованості (доступність, чіткість і простота, урахування читацького контингенту тощо).

3. За завданням викладача розробити

Література: [4,26,29,31,38,48].

Бібліографічний опис	Зміст	Цільове призначення	Функціонально-цільове призначення	Документи, які там відображаються	Спосіб згорнання інформації	Періодичність

3. Зробити висновки щодо доцільності документів, що аналізувалися у бібліотеці певного типу, виду.

Література: [12; 20; 23; 26].

Тема 10. Еволюція форм бібліотечних каталогів

Самостійна робота: Еволюція форм бібліотечних каталогів – 4 год.

Мета: засвоїти закономірності зміни форм бібліотечних каталогів, властивості ідеальної каталогової форми.

Завдання:

1. Написати реферат обсягом до 10 сторінок з теми, запропонованої викладачем.

2. Виступити з основними положеннями реферату перед студентською аудиторією.

3. Визначити можливі запитання й підготувати на них адекватні відповіді.

Тематика рефератів:

1. Взаємозалежність форми та каталогових функцій: гармонія та протиріччя.

2. Форма бібліотечних каталогів з давнини до XIX ст.: становлення, розвиток.

3. Сучасні форми бібліотечних каталогів: позитивне й негативне.

4. Карткові бібліотечні каталоги як розквіт ручних ППС.

5. Каталоги у вигляді книги: становлення та розвиток.

6. Мікрокаталоги: позитивне й негативне.

7. Каталогів форми книгозбірні ХДАК.

Література: [26,31,38,52,54,56,60]

Тема 11. Конверсія бібліотечних каталогів: сутність, напрями, розвиток

Самостійна робота: Конверсія бібліотечних каталогів: сутність, напрями, розвиток – 4 год.

Мета: усвідомити спільне та відмінне у процесах "еволюція" і "конверсія" щодо каталогів, знати напрями та аспекти можливої конверсії, вміти їх обґрунтувати.

Завдання:

1. Вивчити визначення понять "еволюція", "конверсія" каталогів, знати завдання й перспективи конверсії бібліотечних каталогів.

2. Засвоїти основні, можливі напрями сучасної конверсії, обґрунтувати їх.

3. Накреслити схеми напрямів конверсії бібліотечних каталогів.

4. Визначити головний конверсійний напрям, позначити можливі перспективи.

Література: [7,10,19,20,26,31,41,42,56].

Тема 12. Електронний каталог: сутність, функції та його особливості

Практичне заняття: Ознайомлення з електронними каталогами бібліотек м. Харкова – 4 год.

Мета: дізнатись про здобутки харківських бібліотек в електронній каталогізації, поглибити знання про сутність і пошукові можливості новоутворених електронних каталогів.

Завдання:

1. Дізнатись про ППП, який забезпечує АБІС. Охарактеризувати його.

2. З'ясувати причини й умови конверсії карткових каталогів в електронний у бібліотеці, яку відвідує студент.

3. Ознайомитись з АРМ “Каталогізатор”.

4. Встановити, які бази даних містить ЕК.

5. Дізнатись про лінгвістичне забезпечення каталогу як комплексу різноманітних інформаційно-пошукових мов.

6. Опишіть процес ведення БЗ до ЕК.

7. Ознайомитись з пошуковим інтерфейсом АРМ “Читач”.

8. Проаналізувати стан взаємодії електронного й традиційних каталогів у бібліотеці.

9. З'ясувати подальші перспективи розвитку ЕК у бібліотеці, яку відвідує студент.

10. Представити матеріал у вигляді аналітичної довідки.

Література: [2,7,8,9,12,15,17,19,22,23,24,28,33,39,42;43; 56]/

Семінарське заняття: Електронний каталог (ЕК): сутність, організація, використання 2 год.

Мета: поглибити знання про особливості ЕК, їхні функції, вимоги щодо організації, структурну побудову,

розвиток, введення і пошук у ньому, перспективи, які він забезпечує.

Питання:

1. ЕК: його сутність, синонімічність термінів, місце в АІБС.
2. Функції та вимоги до ЕК. Його структура.
3. Становлення і розвиток ЕК в світі.
4. Використання ЕК, пошук, введення бібліографічних записів тощо за допомогою АРМів.
5. Можливості і перспективи, що виникають у зв'язку з появою ЕК.
6. ЕК за кордоном і в Україні, центри корпоративної каталогізації.

Література: [6,7,8,9,10,11,19,20,22,23,24,26,27,28,32,33,39,66].

Тема 13. Бібліотечне каталогознавство

Самостійна робота: Виявлення основних термінів з бібліотечного каталогознавства в системі профільних ДСТУ та у відповідних довідкових виданнях – 4 год.

Мета: оволодіти сучасною терміносистемою, усвідомити її сутність, теоретичну і практичну значущість.

Завдання:

1. Відібрати за допомогою викладача відповідні документи.
2. Проаналізувати ДСТУ 2392-94 Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення; ДСТУ 2394-94 Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів. Виписати з них відповідні терміни й поняття.
3. Ознайомитись із сучасними українськими і російськими довідковими виданнями. Виявити в них відповідні терміни й поняття.

4. Зафіксувати їх у вигляді термінологічного словника, тобто за абеткою об'єктів каталогізації.

Література: [4,26,29,31,33,38,].

Тема 14. Становлення та розвиток бібліотечної каталогізації за кордоном

Самостійна робота: Каталогізація за кордоном ХІХ-ХХ ст. – 4 год.

Мета: поглибити знання студентів щодо внеску як окремих вчених, так і національних шкіл у поступ каталогізації, збагнути її особливе значення, у часи докорінних змін у бібліотечній справі (на зламі ХХІ ст.).

Завдання:

1. Написати реферат, обсягом 6-8 сторінок з теми, запропонованої викладачем.

2. Бути готовим оприлюднити його основні положення перед студентською аудиторією.

Тематика рефератів:

1. Здобутки американських бібліотекознавців у сфері бібліотечної каталогізації (Ч. Кеттер, М. Д'юї, Г. Блісс, В. Гарріс, Д. Шири та інші).

2. Здобутки німецьких бібліотекознавців у сфері бібліотечної каталогізації (І. Франке, М. Шреттінгер, А. Шлейермахер, Ф.Еберт, Й. Гете та ін.).

3. Й. Гете та бібліотечні каталоги.

4. Поль Отле як каталогознавець.

5. Ш.Р. Ранганатан –видатний каталогознавець.

6. Система зведених каталогів за кордоном у другій половині ХХ ст.: склад, стан і перспективи.

7. Електронні каталоги (ОРАС) за кордоном: стан і перспективи.

8. Корпоративні каталоги: сутність, призначення, перспективи.

Література: [4,13,26,52].

Тема 15. Бібліотечної каталогізації в Україні: історія та сучасний стан.

Семінарське заняття: Бібліотечна каталогізація в Україні у XIX-XX ст. – 2 год.

Мета: поглибити знання студентів із станом каталогізації в українських бібліотеках у зазначений період, допомогти їм усвідомити, що ніякої “прірви” між вітчизняною каталогізацією та закордонною не було, крім деякого технологічного відставання.

Питання:

1. Соціальні та внутрішньо-бібліотечні чинники посиленої уваги до проблем каталогізації протягом XIX – на початку XX ст.

2. Бібліотечні каталоги наукових і спеціальних бібліотек: функції, види, форма, організація.

3. Каталоги громадських (публічних), народних бібліотек: види, форма, проблеми організації.

4. Відомі вітчизняні практики, вчені про значення бібліотечних каталогів, їхнє місце в роботі бібліотеки.

5. Бібліотечна каталогізація у часи Радянської влади:

а) визначення статусу окремих видів каталогів;

б) поступ предметної каталогізації у 1920-1930 рр.;

в) впровадження у практику системи каталогів і картотек;

г) розвиток бібліотечних каталогів у другій половині XX ст.;

д) політизація каталогів.

6. Внесок українських бібліотекознавців в теорію та практику організації бібліотечних каталогів (Л.Б. Хавкіна, Д.А. Балика, Б.О. Борович, М.А. Годкевич, Ю. Меженко та ін.).

Література: [4,13,16,26,40,].

4. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Актуальні питання каталогізації в умовах впровадження нових інформаційних технологій : матер. наук.-практ. семінарів / ХДНБ ім. В.Г. Короленка.— Харків, 2011.— 83 с.

2. Антоненко, І.П. Національні авторитетні файли України: проблеми формування / І.П. Антоненко, А.І. Зеленцова, З.Р. Андрійчук // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.).— Київ, 2014.— С. 309-312.

3. Бакуменко, Л.Г. Бібліотечні інформаційно-бібліографічні ресурси дзеркало наукового потенціалу вищого навчального закладу / Л.Г. Бакуменко // Проблеми інноваційного розвитку та інформаційного суспільства: V Міжнар. форум, 20-21 жовт. 2016, м. Київ : матер. / Укр. ін-т наук.-техн. експертизи та інформації, Асоц. “Інформатіо-Консарціум”.— Київ, 2016.— Ч. 2.— С. 9-15.

4. Бачинська, Н.А. Бібліотекознавство : [довідник для ВНЗ] / Н.А. Бачинська, Г.В. Салата.— Київ : Медінформ, 2016.— 228 с.

5. Бібліографічне редагування алфавітного каталогу: метод. поради / ХДНБ ім. В.Г. Короленка; [уклад. : О.А. Поліщук, В.К. Разінкова].— Харків, 2012.— 62 с.

6. Браславська, І. Досвід організації і створення інформаційних ресурсів у корпорації “Придніпровський корпоративний каталог” / І. Браславська // Бібл. форум.— 2017.— № 1.— С. 14-16.

7. Вершинин, М.И. Электронный каталог : проблемы и решения / М.И. Вершинин.— Санкт-Петербург : Профессия, 2007. — 232 с.

8. Волохін, О. Каталогізація ресурсів Інтернету за допомогою Дублінського ядра метаданих / О. Волохін // Бібл. вісник.— 2015.— № 1.— С. 3-7.

9. Волохін, О.М. Пілотний проект Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки з каталогізації ресурсів інтернету за допомогою Дублінського ядра метаданих / О.М. Волохін // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.).— Київ, 2014. — С. 399-321.

10. Власова, Т.Ю. Ретроконверсія як засіб інформаційного поповнення електронного каталогу / Т.Ю. Власова // Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф.— Київ, 2016.— С. 376-380.

11. Власова, Т.Ю. Сучасний каталогізатор : вимоги часу / Т.Ю. Власова // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.).— Київ, 2014.— С. 317-319.

12. Вуль, В. Виртуальный поиск – вопросы и решения : электронные каталоги библиотек России / В. Вуль // Библ. дело. – 2003. – № 7. – С. 19-22.

13. Гарбар, Л. Внесок вчених Всенародної бібліотеки України у розвиток бібліотечної каталогізації у 20-х—30-х роках ХХ ст. / Л. Гарбар // Наук. пр. НБУВ : зб.— Київ, 2012.— Вип. 34.— С. 434-437.

14. Диковская, Е.А. Система каталогов и картотек как источник поиска информации о персонах / Е.А. Диковская // Мир библиогр. – 2003. – № 6. – С. 10-17.

15. Зайцева, Е.М. Проблемы организации предметного поиска в электронных каталогах библиотек / Е.М. Зайцева // Науч. и техн. б-ки. — 2017.— № 2.— С. 6-13.

16. Збанацька, О. Розвиток інформаційно-пошукових мов у пошукових системах бібліотек і архівів : монографія / О. Збанацька. — Київ : НАКККиМ, 2017. — 353 с.

17. Зоріна, Н.А. Авторитетний файл предметних заголовків як засіб організації тематичного пошуку в електронному каталозі / Н. Зоріна // Вісн. Кн. Палати.— 2015.— № 9.— С. 29-34.

18. Зупарова, Л.Б. Что такое библиотечный каталог? / Л.Б. Зупарова // Библиография и книговедение : науч. журн. по библиографоведению и книговедению.— Москва, 2016 — № 1.— С. 51-56.

19. Каталогизация. Современные технологии. Тенденции и перспективы развития : курс лекций : учеб.-метод. пособ. / Ю.Г. Селиванова, Т.Л. Масхулия, О.Н. Жлобинская, М.В. Стегаева. – Москва: ФАИР:ЛИБНЕТ, 2007. – 215 с.

20. Каталоги та інформаційний пошук : матер. наук.-практ. семінару у межах секції МОН України з обробки документів та ведення довідкового апарату, 27 листоп. 2009 р. / М-во освіти і науки

України, Асоціація сучасних інформ. технологій, Бібліотека ХДУХТ НБ Харк. нац. ун-ту радіоелектроніки.— Харків, 2010.— 104 с.

21. Коваленко, С. Співпраця освітянських бібліотек України зі створення зведених баз даних / С. Коваленко, Н. Зоріна // Вісн. Кн. палати.— 2016.— № 10.— С. 27-31.

22. Лобузін, К.В. Бібліочені каталоги нового покоління : інноваційні рішення для наукових бібліотек України / К.В. Лобузін, І.В. Данильченко // Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 4-6 жовт. 2016 р.) / НБУВ, АБ України.— Київ, 2016.— С. 308-312.

23. Луцишина, Т. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс бібліотек вищих навчальних закладів Західного регіону України у сучасному веб-просторі / Т. Луцишина // Вісн. Кн. палати.— 2014.— № 4.— С. 19-22.

24. Науменко, Л. Авторитетний файл колективного автора : (з досвіду ХДНБ ім. В.Г. Короленка) / Л. Науменко // Бібл. вісник.— 2014.— № 3.— С. 7-12.

7. Нохрина, В.А. Влияние онлайн-каталогизации на работу научных библиотек / В.А. Нохрина // Мир библиогр. — 2006. — № 3. — С. 52-55.

25. Орешина, Н.В. Роль та значення традиційних бібліотечних каталогів в сучасній роботі бібліотек : історія та трансформація / Н.В. Орешина // Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства : матер. конф. / Нац. ун-т “Львів. політехніка”, Наук.-техн. б-ка.— Львів, 2013.— С. 563-570.

26. Сєдих, В.В. Каталоги як інформаційно-пошукові системи : навч. посіб. / В.В. Сєдих. — Харків : ХДАК, 2007. — 325 с.

27. Соловійова, Н.О. Бібліотечні каталоги, їх роль в інформаційній діяльності наукових бібліотек вищих навчальних закладів / Н.О. Соловійова // Наукові пр. Кам'янець-Подільського нац. університету імені Івана Огієнка. — Кам'янець-Подільський.

28. Скарук, Г.А. Возможности поиска по классификационным индексам в электронном каталоге / Г.А. Скарук // Науч. и техн. б-ки.— 2016.— № 3.— С. 19-29.

29. Стрішенець, Н.В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема : бібліотекознавчий аспект /

Н.В. Стрішенець. — Київ : Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2011. — 500 с.

30. Суворова,, В.П. От манускрипта — к национальному файлу. Предметная обработка документов в контексте истории / В.П. Суворова // Библиотечное дело. — 2003. — № 9. — С. 29-33.

31. Сукиасян, Э.Р. Введение в современную каталогизацию : пособие для профессионального самообразования / Э.Р. Сукиасян.— Москва : Литера, 2012.— 320 с.— (Сер. «Современная библиотека»).

32. Сукиасян, Э.Р. Как можно реорганизовать поиск в электронных каталогах / Э.Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки.— 2017.— № 5.— С. 10-21.

33. Сукиасян, Э.Р. Каталогизация и классификация. Электронные каталоги и автоматизированные библиотечные системы : избр. ст. / Э.Р. Сукиасян.— СПб : Профессия, 2009.— 535 с.

34. Сукиасян, Э.Р. Обслуживание читателей по каталогам : вчера и сегодня / Э.Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки.— 2016.— № 6.— С. 113-117.

35. Сукиасян, Э.Р. Развитие автоматизированных библиотечных технологий в России : мысли об ожидаемом, но неосуществимом / Э.Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки.— 2017.— № 4.— С. 34-43.

36. Сукиасян, Э.Р. Система каталогов и динамика развития современной библиотеки / Э.Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. — 2006. — № 4. — С. 18-33.

367 Сукиасян, Э.Р. Редактирование в каталогизации / Э.Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки.— 2016.— № 9.— С. 70-78.

38. Сукиасян, Э. Р. Библиотечные каталоги: Метод. материалы / Э. Р. Сукиасян. — Москва : ИПО Профиздат, 2001. — 187 с.

39. Трачук, Л.Ф. Читачеорієнтованість електронних каталогів обласних універсальних наукових бібліотек України в контексті концепції “Бібліотека 2.0” / Л.Ф. Трачук // Вісн. Харк. держ. акад. культури. Сер. : Соціальні комунікації : зб. наук. пр.— Харків, 2016.— Вип. 48.— С. 67-78.

40. Чегринець, М. Історичні віхи створення та розвитку перших каталогів ХДНБ імені В.Г.Короленка / М. Чегринець // Вісн. Кн. палати.— 2016.— № 6.— С. 29-32.

41. Шекера, П.І. Сутнісна трансформація карткових алфавітних каталогів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського : фундаментальність традиційності у новизні підходів / П.І. Шекера,

Л.П. Курвякова // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.).— Київ, 2014.— С. 349-352.

42. Шкаріна, В. Трансформація довідково-бібліографічного апарату бібліотеки : реалії та перспективи / В. Шкаріна // Наук. пр. НБУВ / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. Вернадського.— Київ, 2017.— Вип. 45.— С. 190-202.

43. Юшковец, В. Организация, ведение и использование электронных каталогов в работе библиотек / В. Юшковец // Бібл. форум України.— 2011.— № 4.— С. 18-19.

Додаткова

44. Беспалова, Э.К. Справочно-библиографический аппарат библиотек : учеб. пособие / Э. К. Беспалова; МГИК. — М., 1989. — 63 с.

45. Гриб, Н. Сучасні проблеми редагування алфавітних каталогів / Н. Гриб // Бібл. вісник. — 1997. — С.14-16.

46. Зупарова, Л. Б. Нужен ли сегодня студентам курс «Библиотечные каталоги» / Л. Б. Зупарова // Мир библиогр. — 2002. — № 3. — С. 25-26.

47. Карачинская, Э. Т. Предметизация произведений печати. Предметный каталог : учеб. пособие / Е. Т. Карачинська, В. К. Удалова. — Харків, 1987. — 88 с.

48. Карачинська Е. Т. Бібліотечні каталоги : навч. посібник / Е. Т. Карачинська, В. К. Удалова. — Харків : Основа, 1992. — 160 с.

49. Коготков, Д.Я. Библиографическая деятельность библиотеки : организация, технология, управление : учебник / Д.Я. Коготков. — С.-Петербург : Профессия, 2005.— 304 с.

50. Моргенштерн, И. Г. Аппарат. Но какой? / И. Г. Моргенштерн // Науч. и техн. б-ки. — 1997. — № 8. — С. 21-23.

51. Моргенштерн, И. Г. Что же такое СБА / И. Г. Моргенштерн // Библиография. — 1993. — № 2. — С. 135-136.

52. Моргенштерн, И. Г. Эволюция библиографической технологии / И.Г. Моргенштерн // Библиография. — 2006. — № 1. — С. 11-20.

53. Сєдих, В. В. До питання про організацію єдиного українсько-російського алфавітного каталогу [за матеріалами

інструкції ХДНБ ім. В. Г. Короленка] / В. Сєдих, Т. Гришук // Бібл. вісник. — 2003. — № 1. — С. 8-12.

54. Семеновкер, Б. А. Сводные каталоги в электронной бреде : науч. семинар в РГБ / Б. А. Семеновкер // Библиотековедение. — 2002. — № 3. — С. 58-62.

55. Сенченко, М. На черзі кооперативна каталогізація / М. Сенченко // Вісн. Кн. палати. — 1997. — № 8. — С.3-4.

56. Сукиасян, Э. Р. Есть ли будущее у библиотечных каталогов / Э.Р.Сукиасян // Науч. и техн. б-ки.— 2013.— № 3.— С. 38-42.

57. Сукиасян, Э. Р. К истокам советской теории каталогизации / Э. Р. Сукиасян // Сов. библиотековедение. — 1986. — № 6. — С. 38-48.

58. Сукиасян, Э. Р. Каталогведение как научная и учебная дисциплина / Э. Р. Сукиасян // Библиотековедение. — 1997. — № 2. — С. 52-57.

59. Сукиасян, Э. Р. А судья кто?: [О курсе "Библиотечные каталоги"] / Э. Р. Сукиасян // Мир библиогр. — 2002. — № 3. — С. 27-29.

60. Телегіна, О.П. Досвід ретроконверсії каталогів у Національній науковій медичній бібліотеці України / О.П. Телегіна // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.). — Київ, 2014.— С. 341-342.

61. Удалова, В. К. Система каталогів: Лекції з курсу «Бібліотечні каталоги» / В. К. Удалова, В. В. Сєдих. — Харків, 1992. — 29 с.

62. Швецова-Водка, Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посібник / Г.М. Швецова-Водка. — Рівне, 2011. — 231 с.

Інформаційні ресурси

63. Лобузїна, К.В. Бібліотечні каталоги нового покоління : інноваційні рішення для наукових бібліотек України [Електронний ресурс] / К.В. Лобузїна.— Електронні текстові дані.— Київ, 2015.— Режим доступу : [http : conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/841](http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/841).— Перегляд : 8.02.2018.

64. Система каталогів і картотек бібліотеки [Електронний ресурс] / Херсон. обл. УНБ ім. Олесья Гончара.— Режим доступу : [http : libkherson.ua/catalognes-card-files.htm](http://libkherson.ua/catalognes-card-files.htm).

65. Струнгар, В. Інформаційно-пошукова система бібліотеки як інструмент, прискорення опрацювання даних [Електронний ресурс] / В. Струнгар // Вісник Кн. палати. — 2013. — № 10. — Режим доступу : [http : vkr.2013.10.pdf](http://vkr.2013.10.pdf).— Перегляд : 10.02.2018.

66. Головка, Л.В. Використання традиційного карткового та електронного каталогів на сучасном етапі розвитку бібліотечного ресурсу [Електронний ресурс] / Л.В. Головка, Г.П. Ростальна.— Львів, 2015.— Режим доступу : [http : ena.lp.edu.ua/bistream/ntb/29637.3.36-192-198.pdf](http://ena.lp.edu.ua/bistream/ntb/29637.3.36-192-198.pdf).— Перегляд : 10.02.2018.

5. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Абетковий каталог — див. алфавітний каталог.

Алфавітний каталог— бібліотечний каталог, у якому бібліографічні (каталогові) записи згруповані за алфавітом заголовків бібліографічних записів і назв творів друку та (або) інших документів.

Алфавітно-предметний покажчик — допоміжний апарат до систематичного каталогу, що являє собою алфавітний перелік предметних рубрик, що розкривають зміст документів, відбитих у каталозі із вказівкою класифікаційних індексів.

Бібліографічна база даних (БД) — сукупність взаємопов'язаних бібліографічних даних, організована відповідно по певних правил та подана у формі придатній для автоматичного опрацювання й призначена для задоволення інформаційних потреб.

Бібліографічний запис — елемент бібліографічної (бібліотечної) ПС, що містить бібліографічний опис, заголовок та відомості про зміст документа.

Бібліографічний пошук — документальний пошук, який здійснюється з метою знаходження бібліографічних записів документів, що відповідають інформаційному запиту, без видачі самих документів.

Бібліотечне каталогознавство — це науково-прикладна дисципліна бібліотекознавчого циклу, яка вивчає теорію, історію та методику організації та ведення бібліотечних каталогів.

Бібліотечні ПС — це сукупність методів і засобів, що призначені для зберігання та пошуку відомостей про документи, наявні у фонді бібліотеки чи в групі бібліотек.

Бібліотечний каталог — це перелік творів друку й інших документів у фонді бібліотеки або групи бібліотек, складений у певному порядку.

Бібліотечна картотека — упорядкована множина бібліографічних записів про документи певного виду, типу чи змісту, переважно статей, підібраних за певною ознакою, незалежно від їх наявності у бібліотеці.

Генеральний каталог — бібліотечний службовий каталог, який найбільш повно відбиває фонди бібліотеки.

Довідково-бібліографічний апарат — сукупність (краще – система) каталогів, картотек, довідко-бібліографічного фонду, фонду виконаних довідок, призначена для задоволення бібліографічних та фактографічних запитів користувачів.

Додатковий бібліографічний запис — каталоговий запис, складений на базі сонвоного бібліографічного запису та призначений для розширення аспекту ва пошуку документа.

Документні ІІС — це сукупність методів і засобів, що призначені для зберігання та пошуку відомостей про документи, факти, інше вилучене з них.

Електронний каталог (OPAC) — бібліотечний каталог в машиночитувальній формі, який працює в реальному режимі часу та наданий до використання користувачем.

Зведений каталог — бібліотечний каталог, який подає інформацію про документи, що знаходяться у фондах декількох бібліотек.

Імідж-каталог — складова частина інформаційно-пошукової системи бібліотеки, представлена у вигляді зісканованої копії алфавітного карткового каталогу.

Інформаційно-пошукова мова — мова, призначена для вираження змісту документів або запитів щодо них з метою подальшого пошуку.

Інформаційно-пошуковий масив — упорядкована сукупність документів, фактів або відомостей про них (бібліографічні записи).

Каталожна карта — спеціально розграфлена картка, пристосована для розміщення на ній каталогового запису.

Краснавчий каталог — спеціальний бібліотечний каталог, який містить бібліографічні записи про регіон (район, область), упорядковані за певним принципом, переважно — галузевим.

Каталоговий бібліографічний запис — бібліографічний запис, призначений для складання бібліотечного каталогу, що включає як обов'язкові такі елементи: бібліографічний опис, заголовок запису та шифр зберігання документа в бібліотечному фонді.

Каталогізація — сукупність процесів, які забезпечують створення й функціонування бібліотечних каталогів. Включає складання бібліографічних описів, систематизацію, предметизацію, організацію, ведення та редагування каталогів.

Каталожна картка — стандартна картка 12,5 см. х 7,5 см., яка використовується для організації карткових каталогів, картотек.

Комунікативний формат бібліографічного запису — бібліографічне повідомлення про документ, призначений для обміну даними між автоматизованими системами, в т.ч. між АБІС, наприклад формати MARC. В ньому елементи запису розподіляються за “полями”.

Корпоративна каталогізація — це добровільне об'єднання бібліотек з метою спільного одноразового наукового оброблення документів та подальшого їхнього відображення в електронних каталогах учасників корпорації.

Організація бібліотечних каталогів — сукупність операцій, забезпечуючих функціонування каталогів у відповідності з їх призначенням (складання паспорту каталога, розстановка бібліографічних записів, оформлення, створення посібників, які навчають пошуку документів у каталогах).

Предметний каталог — бібліотечний каталог, у якому бібліографічні (каталогові) записи згруповані за алфавітом предметних рубрик.

Редагування каталогів — перевірка структури, змісту, оформлення каталога вимогам, які до нього ставляться, а також усунення недоліків, що були виявлені.

Сигла — коротке умовне позначення бібліотеки на бібліографічних (каталогових) записах зведеного, центрального каталогах.

Систематичний каталог — бібліотечний каталог, у якому бібліографічні (каталогові) записи згруповані за галузями знань відповідно до вибраної схеми бібліотечно-бібліографічної класифікації.

Систематична картотека статей — універсальна бібліографічна картотека, яка відображає матеріали з періодичних та продовжуваних видань, іноді неперіодичних збірників, які групуються відповідно до певної схеми бібліотечно-бібліографічної класифікації (як правило тієї ж, що в систематичному каталозі).

Система каталогів і картотек — цілісна організація взаємопов'язаних, доповнюючих один одного бібліотечних каталогів, бібліографічних картотек, яка повно, багатоаспектно розкриває фонд бібліотеки.

Службовий каталог — бібліотечний каталог, призначений для внутрішньої роботи та такий, що ним користуються тільки співробітники бібліотеки.

Центральний каталог — зведений каталог декількох бібліотек, що об'єднуються в централізовану бібліотечну систему.

Центральна каталогізація — наукова обробка книг, інших видів документів, яка здійснюється в крупних методичних центрах та призначена для розповсюдження в мережі бібліотек.

Читацький каталог — бібліотечний каталог, призначений для використання читачами.

6. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Бібліотечні ІПС: сутність, функції, види.
2. Бібліотечні каталоги і бібліографічні картотеки як традиційні ІПС.
3. Бібліотечні каталоги: поняття, значення, функції.
4. Бібліотечні каталоги і бібліографічні картотеки: схожість і відмінність.
5. Види бібліотечних каталогів.
6. Форми бібліотечних каталогів; позитивні риси та недоліки різних форм.
7. Вимоги, що ставляться до організації бібліотечних каталогів.
8. Бібліотечні каталоги, організовані за формальними ознаками.
9. Каталогознавство: предмет, об'єкт, взаємозв'язок з іншими науками.
10. Основні етапи розвитку алфавітних каталогів.

11. Основні етапи розвитку систематичних каталогів.
12. Основні етапи розвитку предметних каталогів.
13. Алфавітний каталог: поняття, функції, місце в системі каталогів і картотек.
14. Авторський комплекс в алфавітному каталозі, його сутність, структура, значення.
15. Загальні правила розташування бібліографічних записів в алфавітному каталозі. Відображення в ньому літератури, виданої різними мовами.
16. Елементи систематизації в алфавітному каталозі.
17. Додаткові бібліографічні записи в алфавітному каталозі, методика їх використання.
18. Алгоритм пошуку за алфавітним каталогом, види пошуку, що здійснюються за його допомогою.
19. Систематичний каталог: поняття, функції, місце в системі каталогів і картотек.
20. Структура систематичного каталога, групування в ньому бібліографічних записів.
21. Алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу, його функції та методика використання.
22. Алгоритм пошуку за систематичним каталогом, види пошуку, що здійснюються за його допомогою.
23. Оформлення систематичного каталогу; виявлення за допомогою оформлення його структури.
24. Предметний каталог: поняття, функції, місце в системі каталогів і картотек.
25. Структура предметного каталогу, комплекси предметних рубрик, їх види.
26. Регіональні бібліотечні каталоги, їх структура і місце в системі каталогів і картотек.
27. Електронні каталоги: стан і перспективи розвитку.
28. Конверсія бібліотечних каталогів: сутність, напрями, аспекти.
29. Можливості багатоаспектного відображення документів в бібліотечних каталогах.
30. Оформлення бібліотечних каталогів.
31. Зведені каталоги: поняття, значення в координації та кооперуванні діяльності бібліотек.

32. Види зведених каталогів. Банки бібліографічних даних як форма зведених каталогів.

33. Система зведених каталогів: поняття, значення, проблеми створення в Україні.

34. Поняття про систему каталогів і картотек бібліотеки, її функції та вимоги до організації.

35. Взаємозв'язок та розмежування в системі каталогів і картотек.

36. Основні загальносистемні властивості системи каталогів і картотек бібліотеки.

37. Система каталогів і картотек ЦБС.

38. Система каталогів і картотек обласної універсальної наукової бібліотеки.

39. ДБА: структура та вимоги до організації.

40. Форми та методи реклами біблотечних каталогів.

41. Форми та методи навчання читачів користуванню біблотечними каталогами.

42. Усні та наочні форми реклами каталогів і навчання читачів користуванню ними.

43. Залежність ДБА від типу бібліотеки.

44. Поняття “якість” і “ефективність використання біблотечних каталогів”. Значення і цілі вивчення якості та ефективності використання каталогів.

45. Основні процеси організації алфавітного каталогу.

46. Основні процеси організації систематичного каталогу.

47. Основні процеси організації предметного каталогу.

48. Сучасні тенденції розвитку біблотечних каталогів (II пол. XX ст.) в Україні та за кордоном.

49. Історія становлення та розвитку системи каталогів і картотек вітчизняних біблотек (XIX-XX ст.).

50. Тематичні та спеціальні картотеки: загальна характеристика.

51. Універсальні бібліографічні картотеки: сутність та організація.

52. Еволюція форм біблотечних каталогів.

53. Систематична картотека статей: сутність та організація.

54. Бібліографічні картотеки: сутність, види, призначення.

7. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ НАУКОВИХ І ДИПЛОМНИХ РОБІТ

1. Аналітико-синтетична обробка документів: проблеми сутності, визначення, видоутворення.

2. Розвиток бібліографічного опису в Україні.

Розвиток бібліотечно-бібліографічної класифікації в Україні.

Використання УДК в Україні.

Предметизація та предметний каталог в Україні: історія, сучасний стан.

Система каталогів та картотек бібліотек: теоретико-методологічні аспекти.

Система каталогів та картотек ЦБС: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні.

Зведені каталоги бібліотек: історія, сучасний стан, перспективи розвитку.

Еволюція форм бібліотечних каталогів.

Реклама бібліотечних каталогів: завдання, організація, форми.

Відображення літератури різними мовами у бібліотечних каталогах (на досвіді бібліотек України).

Ефективність використання бібліотечних каталогів у бібліотеках різних типів і видів.

Якість бібліотечних каталогів у бібліотеках різних типів і видів.

Систематичний каталог: функції, організація, ефективність використання.

Абетковий каталог: функції, організація, ефективність використання.

Електронні каталоги: сутність, організація, використання.

Предметний каталог: функції, орг, ефективність використання.

Корпоративна каталогізація: сутність, значення, види.

8. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛІВ

РОЗДІЛ 1.

Варіант 1

1. Визначте, які з названих об'єктів є ІПС:

а) Документний потік;

б) Енциклопедія;

- в) ЕОМ.
2. Знайдіть серед перелічених об'єктів бібліотечні ППС:
- а) Репертуар української книги;
 - б) Система каталогів і картотек;
 - в) Фактографічна картотека економічного профілю регіону обслуговування бібліотеки.
3. Автоматизована ППС це:
- а) Кардекси;
 - б) Бази даних;
 - в) ППС на мікроносіях.
4. Які з перелічених елементів є структурними частинами бібліографічної ППС:
- а) інформаційно-пошукова мова;
 - б) фахівці-організатори та користувачі ППС;
 - в) документний фонд бібліотеки.
5. Які із перелічених елементів є структурними частинами бібліотечного каталогу:
- а) інформаційно-пошукова мова;
 - б) технічні засоби реалізації;
 - в) документний фонд бібліотеки.
6. Інформаційно-пошукова мова це:
- а) природна мова;
 - б) штучна мова;
 - в) архаїчна мова.
7. Інформаційно-пошуковою мовою систематичного каталога є:
- а) система УДК;
 - б) мова предметних рубрик;
 - в) правила користування каталогом.
8. Інформаційно-пошуковою мовою предметного каталога є:
- а) система УДК;
 - б) мова предметних рубрик;
 - в) правила користування каталогом.
9. Інформаційно-пошуковий масив бібліотечних ППС це:
- а) сукупність бібліографічних записів (БЗ) документів;
 - б) сукупність БЗ документів, що відображають фонд;
 - в) організована сукупність БЗ документів, що відбивають фонд.

10. Знайдіть головну відмінність бібліотечних каталогів від бібліографічних картотек:

- а) відображають тільки окремі види документів;
- б) містять тільки монографічні та зведені описи;
- в) відтворюють точно і повно бібліотечний фонд.

Варіант 2

1. Визначте несуттєві функції бібліотечних каталогів:

- а) виховна;
- б) облікова;
- в) інформаційно-пошукова;
- г) пізнавальна.

2. Визначте головні вимоги організації бібліотечних каталогів:

- а) науковість;
- б) доступність;
- в) актуальність і оригінальність.

3. Бібліотечний каталог це:

- а) перелік документів;
- б) перелік документів, що надійшли до бібліотеки;
- в) перелік документів, наявних в бібліотечному фонді.

4. Яка форма бібліотечних каталогів є найбільш поширеною в Україні:

- а) карткова;
- б) у вигляді книги;
- в) машинопрочитувальна.

5. Які серед перелічених каталогів є реальними::

- а) алфавітні;
- б) нумераційні;
- в) предметні.

6. Які серед перелічених каталогів не розкривають зміст фонду:

- а) систематичні;
- б) предметні;
- в) хронологічні.

7. Які у перелічених каталогів охоплюють фонд декількох бібліотек:

- а) алфавітні генеральні;
- б) систематичні;

- в) зведені каталоги.
8. Алфавітні каталоги це:
- а) каталоги, побудовані за абеткою заголовків чи назв документів;
 - б) каталоги, побудовані за певною системою бібліотечно-бібліографічної класифікації;
 - в) каталоги, побудовані за алфавітом предметних рубрик документів.
9. Які із перелічених каталогів є обов'язковими в будь-яких бібліотеках:
- а) абеткові;
 - б) предметні;
 - в) систематичні.
10. Авторський комплекс записів документів є підсистемою:
- а) систематичного каталога;
 - б) предметного;
 - в) алфавітного.

Варіант 3

1. Бібліографічні записи офіційних документів відображаються в:
- а) комплексах індивідуального автора;
 - б) комплексах колективного автора;
 - в) в допоміжно-посилальному апараті.
2. За якою системою бібліотечно-бібліографічної класифікації будується систематичний каталог публічних бібліотек:
- а) У Д К;
 - б) Б Б К;
 - в) М Д К.
3. Який із перелічених допоміжних покажчиків є обов'язковою частиною систематичного каталога:
- а) А П П;
 - б) покажчик назв творів;
 - в) покажчик найменування колективних авторів.
4. В яких бібліотеках ведеться предметний каталог:
- а) в публічних;
 - б) в наукових та спеціальних;
 - в) в дитячих та шкільних.

5. Визначте один із етапів організації, властивий лише предметному каталогу:

- а) розставка записів всередині ділення;
- б) оформлення;
- в) відбір документів.

6. Визначте, який із названих каталогів може бути зведеним:

- а) службовий алфавітний каталог;
- б) краєзнавчий каталог;
- в) топографічний.

7. Яка форма зведеного каталога є найбільш раціональною:

- а) карткова;
- б) у вигляді книги;
- в) на мікроносіях;
- г) електронна.

РОЗДІЛ 2

Варіант 1

1. Визначте, які із перелічених бібліографічних картотек є обов'язковими в будь-яких бібліотеках:

- а) систематична картотека статей;
- б) краєзнавчі картотеки;
- в) картотеки рецензій.

2. Головна довідкова картотека ведеться в:

- а) публічних бібліотеках;
- б) НТБ;
- в) УНБ.

3. Які із перелічених бібліографічних картотек є спеціальними:

- а) систематична картотека статей;
- б) картотека персоналій;
- в) картотека окремих видів документів.

4. Які із названих картотек є фактографічними:

- а) картотека ілюстрацій;
- б) провідних вчених та їхніх інформаційних потреб;
- в) головна довідкова картотека.

5. Конверсія бібліотечних каталогів це:

- а) сталість, незмінність існуючих форм каталогів;
- б) перетворення в інші, більш сучасні та раціональні;

в) “замороження” (закриття) окремих каталогів, що не використовуються читачами.

6. Майбутнє традиційних бібліографічних картотек в:

- а) подальшому вдосконаленню і розвитку;
- б) перетворенні в бібліографічні бази даних;
- в) об'єднанні з систематичною картотекою статей.

7. Яку бібліотечну ППС іменують систематичним каталогом статей:

- а) СКС;
- б) ЕК;
- в) систематичний краєзнавчий каталог.

8. Яка із перелічених тематичних картотек є постійно діючою:

- а) тематична картотека художньої літератури;
- б) до ювілею ХДАК;
- в) про інформатизацію суспільства.

9. Яка документна класифікаційна система є обов'язковою для СКС універсальних бібліотек:

- а) УДК;
- б) МДК;
- в) ББК.

10. За яких умов створюється картотека персоналій:

- а) коли до системи каталогів і картотек входять систематичний, алфавітний, СКС;
- б) коли в системі каталогів і картотек є предметний каталог;
- в) коли в системі каталогів і картотек діє електронний каталог.

Варіант 2

1. Довідково-бібліографічний апарат це:

- а) бібліотечні каталоги і бібліографічні картотеки;
- б) фонд бібліографічних та довідкових документів;
- в) система каталогів та картотек і довідково-бібліографічний фонд.

2. Фонд виконаних довідок входить до такої підсистеми:

- а) довідково-бібліографічний фонд;
- б) система каталогів;
- в) факторграфічні картотеки.

3. Які із перелічених властивостей системи каталогів є загальносистемними:

- а) оперативність, універсальність, кумулятивність;
- б) цілісність, відкритість, динамічність, імовірність;
- в) доступність, інформативність, економічність, комунікативність.

4. Особливістю системи каталогів і картотек обласних УНБ є включення до неї:

- а) алфавітного та систематичного каталогів;
- б) систематичної картотеки статей;
- в) зведеного краєзнавчого каталога.

5. Особливістю системи каталогів і картотек є включення до неї:

- а) центральних каталогів і картотек;
- б) зведених краєзнавчих каталогів;
- в) предметних каталогів.

6. Які із названих прийомів дозволяють встановити зв'язки між каталогами та картотеками:

- а) стандартизація процесів каталогізації;
- б) документування організації та ведення каталогів;
- в) організація довідково-посилального апарату між каталогами та картотеками.

7. Науково-допоміжні джерела бібліографії включаються до складу ДБА:

- а) універсальної наукової бібліотеки;
- б) спеціальної бібліотеки;
- в) всіх типів і видів.

8. Система каталогів та картотек бібліотеки це:

- а) каталоги і картотеки;
- б) сукупність каталогів і картотек;
- в) цілісна організація каталогів і картотек.

9. Які із перелічених функцій системи каталогів і картотек є природною для неї:

- а) фондівідображаюча;
- б) виховна;
- в) пізнавальна.

10. На яку із перелічених пар вимог спирається організація системи каталогів і картотек:

- а) науковість і об'єктивність;
- б) науковість і точність;
- в) науковість і доступність.

11. Головною причиною створення системи каталогів і картотек є:

- а) раціоналізація праці персоналу бібліотеки;
- б) одноаспектність розкриття кожним із каталогів фонду;
- в) комфортність бібліотечного обслуговування.

РОЗДІЛИ 3/4

Варіант 1

1. Конверсія бібліотечних каталогів це:

- а) поступова зміна форм каталогів протягом століть;
- б) перетворення карткових каталогів в електронні у сучасних умовах;
- в) “замороження окремих непопулярних каталогів;
- г) виникнення принципово нових бібліотечних ІПС.

2. Еволюція бібліотечних каталогів це:

- а) довгочасна зміна форми каталогів протягом століть;
- б) перетворення карткових каталогів в інші форми у сучасних умовах;
- в) закриття генеральних каталогів бібліотек;
- г) виникнення особливих видів каталогів бібліотек.

3. Головний принцип корпоративної каталогізації це:

- а) науковість і доступність;
- б) доступність і зрозумілість;
- в) інформативність і гнучкість;
- г) каталогізування документів спільними зусиллями бібліотек-учасників корпорації.

4. Визначте види корпоративних каталогів:

- а) регіональні;
- б) алфавітні;
- в) відомчі;
- г) національні.

5. Яка із перелічених аббревіатур стосується корпоративної каталогізації:

- а) ЦК;

б) ЦУКК;

в) СКС;

г) Звк

6. Що таке бібліотечне каталогознавство:

а) знання про організацію і введення каталогів у бібліотеці;

б) науково-прикладна дисципліна про історію, теорію і методику формування каталогів у бібліотеці;

в) бібліотечна спеціалізація метою якої є організація, ведення і редагування каталогів у бібліотеці.

7. Об'єктом бібліотечного каталогознавства є:

а) каталоги і картотеки бібліотеки;

б) довідково-бібліографічний апарат;

в) бібліотечні каталоги;

г) бібліотечні ІПС.

8. Визначте науки і дисципліни, з якими найтісніше зв'язане каталогознавство:

а) педагогіка і психологія;

б) соціальна інформатика;

в) АСОД і бібліотечне фондознавство;

г) документологія і книгознавство.

9. У зв'язку з розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій будуть потрібні бібліотекам каталоги:

а) так, тільки вони будуть іншими;

б) ні, будуть створені інформаційні системи, які поглинуть функції звичайних каталогів і навіть бібліографічних покажчиків;

в) точно, що ручних форм каталогів не буде.

10. У яких документах відображається найповніша, найточніша терміносистема з каталогознавства:

а) у підручниках і навчальних посібниках з бібліотечної освіти;

б) у монографіях та наукових статтях;

в) в нормативних документах зі стандартизації та довідниках.

Варіант 2

1. Корпоративна каталогізація це:

а) організація і ведення каталогів в бібліотечно-інформаційній корпорації;

б) одноразова обробка документів з метою створення корпоративного каталога;

в) каталогізація документів в одному методичному центрі з метою використання бібліографічних записів в різних бібліотеках.

2. Яка форма каталога є найбільш раціональною для корпоративного каталога:

- а) у вигляді книги;
- б) мікроформа;
- в) автоматизована;
- г) карткова.

3. Причина створення центрів корпоративної каталогізації:

- а) створення спільного інформаційного простору;
- б) зменшення матеріальних і трудовитрат на каталогізацію;
- в) одержання міжнародних грантів під інновації;
- г) нагородження співробітництва між бібліотеками.

4. Визначте аббревіатуру, що стосується корпоративної каталогізації:

- а) ЦК;
- б) ЦУКК;
- в) OCLC;
- г)Звк.

5. Корпоративний каталог це:

- а) спільний каталог, який ведеться на засадах корпоративності;
- б) зведений міжвідомчий каталог;
- в) центральний бібліотечної корпорації.

6. Що таке базовий бібліографічний запис?

- а) усі записи спільного корпоративного каталогу;
- б) записи, які складають учасники корпорації;
- в) записи, які запозичені з інших “чужих” БД;
- г) бібліографічні записи у виданнях, що надходять до бібліотек-учасниць.

7. Що є предметом бібліотечного каталогознавства:

- а) організація бібліотечних каталогів;
- б) теорія, історія, методика бібліотечних каталогів;
- в) розвиток бібліотечних каталогів.

8. Бібліографічні посібники як об'єкти вивчають наступні науки і дисципліни:

- а) бібліотечне каталогознавство і бібліографознавство;
- б) соціальна інформатика і документологія;
- в) ОТБД і АСОД;

г) Бібліотечні ПС і фондознавство.

9. Коли були опубліковані перші практичні посібники з каталогізації:

а) в Античному світі взагалі або у Давній Греції;

б) у 18/19 ст.;

в) в епоху Відродження;

г) у 20 ст.

10. Яку причину як головну називають науковці, що обумовлює зміну форми бібліотечного каталога:

а) технічний прогрес;

б) економічна доцільність;

в) залежність від форми первинного документа;

г) стара форма гальмує функції каталога.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БІБЛІОТЕЧНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ

Програма та навчально-методичні матеріали з курсу
для студентів спеціальності
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Укладач
Сєдих Віктор Васильович
кандидат педагогічних наук, доцент

Друкується в авторській редакції

План 2018

Підписано до друку 2018 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір офсет. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 3,55. Обл.-вид. арк. 4,00. Тираж 100. Зам №

ХДАК, 61057, Харків-57, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК